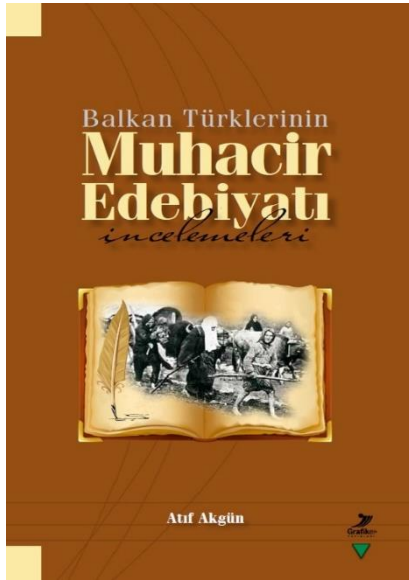

BALKAN TÜRKLERİ VE GÖÇ KONULU YENİ BİR AKADEMİK ESER: BALKAN TÜRKLERİNİN MUHACİR EDEBİYATI İNCELEMELERİ*

Can ŞEN¹

İnsanların bireysel veya kitlesel olarak isteğe bağlı ya da zorunlu sebeplerle yaşadıkları coğrafyayı terk ederek başka şehirlere, ülkelere yerleşmesi olarak tanımlayabileceğimiz “göç” olgusu esas olarak sosyolojinin çalışma alanına girmekle birlikte tarih ve edebiyatla da doğrudan bağlantılıdır. Milletlerin ilk edebî ürünleri olarak kabul gören destanlardan bugüne kadar göç, edebiyatta sık işlenen temalardan biri olarak karşımıza çıkar. Bunun sebebi geçmişten günümüze doğal afetler, iklim değişimleri, siyasî sorunlar ve savaşlar gibi pek çok olumsuz etkenin insanları göçe zorlamasıdır. Her türlü edebiyat eserinin temel konusu insan olduğuna göre, insanlık tarihinin sancılı süreçleri olan göçler de edebiyatta geniş bir yer bulur.

Osmanlı Devleti’nin özellikle 19. yüzyılda güç kaybetmesi ile birlikte

Balkanlarda Müslüman olmayan çeşitli etnik gruplar Osmanlı Devleti’ne karşı ayrılıkçı hareketlere girişmişlerdir. Başlayan isyan hareketlerinin acısını çekenler ise Balkanlardaki Türk ve Müslüman tebaa olmuştur. Balkanlardaki Hıristiyan topluluklar tarafından taciz edilen, öldürülen, evlerine ve mülklerine saldırılan Türk-Müslüman tebaa çareyi Trakya, İstanbul ve Anadolu’ya göç etmekte bulmuştur. Özellikle Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı ile birlikte binlerce insan Balkanları terk etmek zorunda kalmış; bunlardan kimileri göç yolunda çetelerin saldırıları sonucunda, kimileri salgın hastalıklara yakalanarak hayatlarını kaybetmiş, canlarını kurtarabilenler ise kendilerine yeni bir hayat kurmaya çalışmışlardır.

Türk tarihinin kan ve gözyaşı dolu sahnelerinden olan Balkan olayları ve göçleri doğal olarak edebiyatta yer almıştır. Akademik çalışmalarını Balkan Türkleri edebiyatları üzerine yoğunlaştıran Dr. Atif Akgün’ün *Balkan*

* Yrd. Doç. Dr. Atif AĞÜN (2016), *Balkan Türklerinin Muhacir Edebiyatı İncelemeleri*, Grafiker Yayınları, Ankara, 157 s.

¹ Okutman, Bartın Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, cansen20@gmail.com.

Türklerinin Muhacir Edebiyatı İncelemeleri adlı eseri edebiyat-göç ilişkisini Balkan Türkleri özelinde ele alan yeni bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akgün'ün konuyla alakalı daha önce yayımlanmış makalelerinin konu bütünlüğü göz önünde bulundurularak bir araya getirilmesiyle hazırlanan eser (s. 7) "Ön Söz", "Başlarken", "Kaynaklar" ve "Özgeçmiş" kısımları haricinde iki bölümden oluşmaktadır. "Göç'ün Edebiyatı" başlıklı birinci bölümde (s. 11-90) yazar öncelikle göç temasının edebiyatta geçmişten günümüze nasıl yer aldığı üzerinde duruyor. Bu açıklamaların ardından Balkan Türklerinin göçleri üzerine yazılan romanlarda göç temasının nasıl işlendiğini ayrıntılı olarak ele alıyor. Yazar, Balkan göçlerinin işlendiği romanların sayısının özellikle 2000'li yıllarda arttığını belirtiyor ve bunun sebeplerini okur yönelimleriyle açıklıyor:

"(...) Bu tarz roman sayısındaki ciddi artış ise 2000'li yıllarda gerçekleşir. Kuşkusuz bu durumun edebiyat sosyolojisi ile açıklanabilecek çeşitli nedenleri vardır. Yazar, yapıt ve okuyucu arasında arz-talep kuralları bakımından tarihî romanların ilgi çekici bulunmaya başlaması, yakın dönemlerde belirgin bir hal almıştır. Hatta bu yakınlaşma nedeniyle günümüzde bazı tarihî olayların romanlar üzerinden anlaşılmaya çalışılması yadırganmamalıdır. Balkan Savaşlarının yüzüncü yılı olan 2014 yılına gelindiğinde ise Türkiye'de sayıları milyonlarla ifade edilebilecek muhacir kökenli okur kitlesinin tarihini hatırlaması ve bir bakıma edebiyat yoluyla bir asır öncesinde yaşanan tarihî trajediyi tekrar gündemine almak istemesi de bu romanlara yönelişte bir etkidir. (...)" (s. 29-30)

Yazarın bu bölümde ortaya koyduğu önemli tespitler Balkan göçlerini elen romanlardaki ortak özelliklerdir. Bu romanlardaki olay örgüsünün "hazırlık-göç yolculuğu-göç sonrası" (s. 38-45) şeklide üç aşamalı bir gelişim gösterdiğini tespit eden Akgün, tarihî gerçekliklere uygun olarak bu romanlarda Balkanlardan Anadolu'ya doğru bir güzergâh izlendiğini belirtir (s. 45-50) ve bu romanların şahıs kadrolarının da büyük benzerlikler gösterdiğini ortaya koyar (s. 51-62). Yazar bu bölümde son olarak Halide Alptekin'in *Ağlama Tuna* romanını örnek olarak incelemiştir.

Eserin ikinci bölümünü oluşturan "Edebiyatın Göçü"nde (s. 91-149) ise yazar Balkan Türkleri bağlamında "göçmen edebiyatı" kavramı üzerinde duruyor. Göçmenlik ve göçmen edebiyatı kavramlarını Türk ve Dünya edebiyatlarından örnekler vererek açıklayan Akgün, Balkanlardan Anadolu'ya göçen Türklerin burada bir göçmen edebiyatı oluşturduğunu ifâde ediyor ve konuyu Türkiye'de yaşayan Bulgaristan Türkleri özelinde ele alıyor. Yazar bu kısımda Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçen şair ve yazarların göç sonrasında yazdıkları eserleri göç ve göçmenlik ekseninde değerlendiriyor. Yazarın bu bağlamda altını çizdiği önemli hususlardan birisi göçmen edebiyatlarının "göç" olayının üzerinden bir süre geçtikten sonra etkisinin giderek azalmasıdır:

"(...) Söz konusu göçmen edebiyatının çıkış noktasını oluşturan 'göç' hadisesi edebiyata kaynaklık teşkil edecek güç ve etkisini yitirdikçe, (...) göçmen edebiyatı temsilcilerinin sayısal olarak varlıkları ve birbirleri arasındaki etkileşim zayıflayarak içerisinde buldukları ana akım edebiyat ortamı içerisinde kaybolacaklardır. Türkiye'de özellikle 1989'da gerçekleşen Büyük Göç sonrası Bulgaristan göçmeni şair ve yazar kadrosu tarafından meydana getirilen göçmen edebiyatı da göçü yaşamış olan ediplerin edebiyat yaşamlarının sona ermesiyle birlikte vadesini doldurmaya başlamıştır. (...)" (s. 118)

Yazar kitabın bu bölümünde Bulgaristan Türk göçmen edebiyatına örnek olarak Őaban M. Kalkan'ın hayatını ve eserlerini inceliyor (s. 119-149). Akgün'n Őaban M. Kalkan'ın eserlerini incelerken "göçmen/muhacir" edebiyatçı kavramının kapsamı hakkında yaptığı yorum da kitabın önemli noktalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır:

"zellikle 'gç' temasına müracaat eden her yazar ve Őairi 'muhacir edebiyatçı olarak düşünmenin sorunlu bir yaklaşım olduğunu belirtmek gerekir. Edip, gç teması yanında 'gç/hicret' fiilini bizzat yaşamış olmalıdır. Gç fiilinin faili olan bir edebiyatçının bu durumu edebî üretiminde kendisini gösterecek; doğal olarak edebî üretiminde ikili bir yapı ortaya çıkacaktır. Gurbet ve sıla, esaret ve hürriyet, eski ve yeni gibi alanlarda kendisini gösteren söz konusu düalite muhacir edebiyatçıyı ele veren özellikler olarak edebî eserlerinde yer alır. (s. 148)

Genel hatlarıyla tanıtmaya çalıştığımız *Balkan Türklerinin Muhacir Edebiyatı İncelemeleri* adlı bu eser edebiyat sosyolojisi, gç incelemeleri ve Balkan Türkleri tarihine bir katkı olan karşımıza çıkmaktadır ve eserin bu alanlarda çalışan insanlar için oldukça faydalı olacağını düşünmekteyiz.

